

Thông tin về Thiên nhiên và Bảo tồn

Nguồn: Tài nguyên Môi trường Số: 102 Ngày: 18/12/08

Tê giác Việt Nam trước nguy cơ tuyệt chủng

Bài 2: NHỮNG CẢNH BÁO ĐẾN SỰ SỐNG TÊ GIÁC

Cùng với sự giảm sút về số lượng thì phạm vi phân bố tê giác ngày càng bị thu hẹp và đời sống đang bị đe dọa bởi những tác động của con người, nhất là sự phát triển của dân cư trong vùng lõi Khu Bảo tồn Cát Lộc.

Mối đe dọa từ con người...

Hiện nay trong Khu Bảo tồn tê giác Cát Lộc còn có nhiều dân cư đang sinh sống, trong đó có khoảng 60 hộ dân với 340 nhân khẩu của hai thôn 3 và 4 (xã Phước Cát 2) là dân tộc bản địa, số còn lại là dân mới nhập cư. Tình hình dân nhập cư cũng đang là mối đe dọa đến sự sống của tê giác. Họ không ngừng khai phá, mở thêm những vùng đất mới để canh tác, tấn công và biến những cánh rừng thành nông trại, vườn điều hoặc dâu tằm dẫn tới thu hẹp diện tích rừng. Trong khi đó, để tồn tại được thì mỗi con tê giác phải có địa bàn hoạt động từ 600 đến 1.000ha. Thường thì dân số phát triển rất nhanh và tình hình không thể kiểm soát đó sẽ hủy hoại khu bảo tồn. Chỉ riêng sự

hiện diện của một số lượng người lớn với những âm thanh từ tiếng đi lại, tiếng radio, máy cắt cỏ... cũng đã làm khuấy động đời sống tê giác. Từ năm 2004 đến nay, VQGCT đã xây dựng đề án tái định cư cho các thôn đang sinh sống trong vùng tê giác nhưng do kinh phí eo hẹp nên chỉ mới di dời được 78 hộ dân của 2 thôn K'Lo - K'ích (xã Gia Nghĩa) và Thung Cọ (xã Tiên Hoàng) ra khỏi Vườn và thu hồi lại 342ha diện tích rừng trồng điều.

Đường lên thôn 3, thôn 4 được mở đã nối với con đường mòn từ thôn 4 lên xã Đồng Nai Thượng làm chia đôi khu Cát Lộc, khiến tê giác không thể hoạt động về phía Bắc, nơi có sinh cảnh tốt hơn. Xã Đồng Nai Thượng là vùng đệm, có diện tích 1.800ha với 295 hộ dân và 1.292 nhân khẩu, nằm trong vùng lõi VQGCT. Mức sống người dân nơi đây còn thấp, đời sống còn nhiều khó khăn và tập quán phụ thuộc vào rừng đã khiến họ phải phá rừng, lấn chiếm đất rừng làm nương rẫy, khai thác lâm sản, bẫy chim, bẫy thú... Chính việc này đã làm cạn kiệt nguồn thức ăn của tê giác. Có khoảng 15 loài cây tê giác rất thích ăn như: lá nhíp, bứa, sâm cau, mây... trong khi thức ăn khu rừng Cát Lộc có chất lượng nghèo nàn, không đảm bảo cho quần thể tê giác phát triển ổn định lâu dài. VQGCT đã tiến hành tiến hành trồng thử nghiệm một số cây thức ăn cho tê giác, nhưng do những

giống cây nói trên không phổ biến, cần phải thu hạt giống hoặc bứng giống cây con từ rừng để trồng nên chưa trồng được bao nhiêu. Trong khi đó, quy định của Nhà nước chỉ cấp kinh phí 6 triệu đồng để trồng và chăm sóc trong 3 năm 1ha thức ăn cho tê giác là không đủ thực hiện vì giá thành thực tế cao gấp đôi.

Một trong những mối quan tâm hàng đầu hiện nay là những khu vực xung quanh các điểm muối khoáng đang bị biến đổi thành đất nông nghiệp. Trong khu Cát Lộc, có một số điểm muối khoáng quan trọng cho loài tê giác đến uống và không có những điểm muối khoáng này thì tê giác sẽ chết. Bàu Chim ở xã Phước Sơn là một trong những điểm như thế nhưng nó lại nằm gần các ruộng lúa của người dân địa phương nên tê giác không dám đến uống. Rất may, VQGCT đã kịp thời thỏa thuận mua lại 12ha ruộng lúa xung quanh, xây dựng hàng rào bảo vệ dài khoảng 800m để ngăn chặn người và gia súc xâm nhập. Thế nhưng lâu nay người ta vẫn không thấy dấu vết xuất hiện của chúng.

Những khu dân cư mới dọc theo sông Đồng Nai và dự án xây dựng đập thủy điện Đồng Nai 5 sẽ khiến tê giác không thể mở rộng vùng hoạt động ra những khu vực kế cận và buộc chúng phải sống trong một vùng rất nhỏ hẹp. Điều này rất nguy hại cho sự sinh tồn của chúng vì chỉ cần thiên tai hay một sự cố do

con người gây ra như hỏa hoạn cũng đủ tiêu diệt toàn bộ quần thể. Sự có mặt của con người trong khu bảo tồn sẽ khiến cho tê giác (và cả những loài thú khác) không có đường thoát thân một khi xảy ra tai họa và dẫn tới nguy cơ bị tiêu diệt!

Giải pháp nào để bảo vệ tê giác?

Một trong những biện pháp quan trọng để bảo vệ sự sống tê giác là phải thực hiện việc tái định cư đưa dân ra khỏi khu bảo tồn tê giác. Trước đây, VQGCT cũng đã lập đề án tái định cư với kinh phí khoảng 60 tỷ đồng đưa những hộ dân sống trong thôn 3, thôn 4 và thôn Ka Lút ra khỏi vùng lõi khu Cát Lộc nhưng rồi không thực hiện được vì thiếu kinh phí. Thạc sỹ Phạm Hữu Khánh cho biết, bây giờ muốn thực hiện đề án này cần phải có khoảng 100 tỷ đồng nhưng trước khi thực hiện nó thì chúng ta phải điều tra số lượng, độ tuổi và khả năng sinh sản của tê giác. Nếu thực sự chúng không có khả năng sinh sản để phát triển đàn thì nhất thiết phải đưa tê giác về các vườn thú nuôi dưỡng để bảo tồn gen và không nên thực hiện việc tái định cư. Trước mắt, VQGCT đang thực hiện phương châm ổn định dân tại chỗ, đầu tư ở phát triển kinh tế vùng đệm để thu hút dân tự ra ngoài. Muốn thu hút dân ra ngoài phải mất hơn chục năm, trong khi số lượng tê giác còn rất ít và nếu kéo dài thì tê giác sẽ có nguy cơ chết trước khi dân ra.

Ở các nước Ấn Độ và Nêpan,

họ thực hiện phương châm "sống chung với tê giác" và bảo vệ rất tốt loài tê giác. Tỉnh Lâm Đồng cũng vừa có quyết định hỗ trợ kinh phí cho đồng bào dân tộc thực hiện việc "sống chung với tê giác", thế nhưng nhiều người lo ngại biện pháp này không thể bảo vệ tê giác ở Cát Lộc. Thực tế thì trong nhiều năm qua, việc phá rừng, săn bắt thú rừng ở đây diễn ra rất phức tạp, thậm chí có trường hợp cả làng đồng bào dân tộc cùng phá 50 ha rừng. Trong khi đó chúng ta chưa thực hiện tốt việc giáo dục lòng yêu thiên nhiên cho người dân, nhất là đồng bào dân tộc. Ở Tứ Xuyên (Trung Quốc), trước kia loài gấu trúc (một loài thú quý hiếm trên thế giới) chỉ còn chưa đầy 100 con nhưng sau đó họ đã dùng công nghệ sinh học để chúng sinh sản phát triển trong tự nhiên. Tại Trung Quốc, các công trình công cộng như: bến xe, siêu thị, bệnh viện, trường học... đều có hình ảnh gấu trúc. Họ quảng bá hình ảnh chúng để khơi dậy lòng tự hào và tình yêu thiên nhiên của người dân, đây là biện pháp bảo vệ thiên nhiên hiệu quả và bền vững. Có lẽ đã đến lúc chúng ta cần áp dụng biện pháp này để xây dựng hình ảnh con tê giác thân thiện, gần gũi với người dân địa phương để kích thích lòng tự hào của họ đối với con tê giác vì chúng là "người bạn qua 200 đời của đồng bào nơi đây". Và rõ ràng một khi họ yêu tê giác thì họ sẽ bảo vệ tê giác và ý thức được việc phá rừng sẽ ảnh hưởng đến sự sống tê giác.

TRẦN HOAN